

Za zielono, za szybko, za drogo. Wzrost popularności AfD w Niemczech

Kamil Frymark

Wzrost popularności Alternatywy dla Niemiec (AfD), potwierdzony drugim miejscem w najnowszych sondażach, w których ugrupowanie to zrównuje się już z partią kanclerza Olafa Scholza, wywołał za Odrą zaniepokojenie. Przyczyn powodzenia AfD należy upatrywać w niezadowoleniu wyborców z obecnych władz oraz w nałożeniu się na siebie skutków wojny na Ukrainie z kryzysami inflacyjnym, klimatycznym i migracyjnym. Złożona z trzech partii koalicja rządząca SPD–Zieloni–FDP prezentuje wobec tych wyzwań różne, często niespójne podejścia. Do tego dochodzi celowa bierność Scholza, który nie angażując się w koalicyjne spory, dążył do zwiększenia swojej popularności. Ta skuteczna do pewnego momentu strategia aktualnie zawodzi i prowadzi do obwiniania kanclerza za sytuację w koalicji. Zyskuje na tym AfD, która dodatkowo wykorzystuje obawy większości Niemców przed tempem wdrażania zmian w polityce klimatycznej. Ugrupowanie to jest również adwokatem wyborców sprzeciwiających się nadmiernemu napływowi migrantów do RFN oraz dalszemu wspieraniu Ukrainy. Na te kwestie szczególnie wrażliwi są mieszkańcy wschodnich landów, gdzie AfD dominuje w sondażach z wynikiem powyżej 30% i uchodzi za partię masową. Ma to znaczenie zwłaszcza w kontekście wyborów do parlamentów Saksonii, Brandenburgii i Turyngii jesienią 2024 r., które będą ostatnimi testami przed wyborami do Bundestagu w 2025 r.

Co piąty uprawniony do głosowania Niemiec deklaruje gotowość poparcia AfD w wyborach federalnych. Przychylność dla tego ugrupowania rośnie od ponad roku i obecnie w sondażach zdobywa ono 20% (w wyborach federalnych w 2021 r. uzyskało 10,3%), doganiając partię rządzącego kanclerza, a według niektórych badań – po raz pierwszy w historii – nawet ją wyprzedzając. Dla reprezentowanej od 2017 r. w Bundestagu partii są to najwyższe wskazania od października 2018 r., gdy poparcie dla niej sięgnęło 18%. Wówczas wzrost popularności AfD był konsekwencją sporu wokół polityki migracyjnej toczącego się pomiędzy rządzącymi partiami chadeckimi – CDU z kanclerz Angelą Merkel na czele a CSU¹.

¹ K. Frymark, A. Kwiatkowska, *Ostry spór CDU/CSU o politykę migracyjną. Implikacje europejskie*, OSW, 20.06.2018, osw.waw.pl.

Obecna zwyżka poparcia też jest pokłosiem sporów koalicyjnych i wyrazem protestu części wyborców wobec polityki rządu w sytuacji kryzysu migracyjnego i klimatycznego oraz w kwestii pomocy Ukrainie. Bardzo istotnym czynnikiem jest także przekonanie większości Niemców, że alternatywą dla koalicji SPD–Zieloni–FDP nie jest CDU. Zaledwie 22% badanych wskazuje, że chadecy poradziliby sobie lepiej w zaistniałych okolicznościach, zaś 25% – że gorzej. 48% Niemców nie dostrzega różnicy pomiędzy rządami aktualnej koalicji a ewentualnym gabinetem z udziałem CDU (badanie Forschungsgruppe Wahlen dla telewizji ZDF z 26 maja).

Niemcy, również ci sympatyzujący z obecnymi władzami, postrzegają rząd kanclerza Scholza skrajnie negatywnie. Aż 79% respondentów ocenia pracę gabinetu źle (bada-

nie ośrodka Infratest dimap dla ARD z 1 czerwca) i to pomimo zażegnania kryzysu energetycznego, będącego konsekwencją działań Rosji, przyjęcia ok. 1 mln uchodźców z Ukrainy i zaopiekowania się nimi oraz uniknięcia scenariusza niekontrolowanego wzrostu inflacji (w maju br. wyniosła 6,1% r/r, a najwyższy poziom – 8,8% r/r – osiągnęła w listopadzie ub.r.). Nie bez znaczenia były wprowadzenie pakietów pomocowych mających złagodzić skutki wysokich cen energii oraz zmiany w systemie osłon socjalnych, m.in. podniesienie płacy minimalnej do 12 euro za godzinę oraz zasiłku podstawowego – do 502 euro. Działania te sprawiły, że rozczarowanie koalicją nie nastąpiło w zimowym okresie wyrzeczeń (np. związanych z oszczędzaniem energii elektrycznej czy ciepła), lecz przede wszystkim w wyniku późniejszych błędów popełnianych przez partie rządzące. Ponadto większość Niemców (84%) domaga się prężniejszego zaangażowania Scholza na rzecz szybszego łagodzenia sporów w koalicji. Taką aktywność polityk SPD obiecywał jako kandydat na kanclerza, a jej brak postrzegany jest jako słabość szefa rządu. Opinię tę podziela również 85% sympatyków SPD.

” **Spory w koalicji wpływające na jej negatywną ocenę są często inicjowane przez FDP i wynikają z przekonania tej partii, że rząd realizuje przede wszystkim program Zielonych.**

Półmetek kadencji: słabość koalicji

Jednym ze strukturalnych problemów koalicji, wpływających na jej ocenę, jest to, że składa się ona z trzech odmiennych ideologicznie i programowo partii, odwołujących się do różnych elektoratów. Zarządzanie tak niejednorodną koalicją jest trudniejsze niż w przypadku poprzednich gabinetów. Zbiega się to z odmłodzeniem i radykalizacją części klubów parlamentarnych. W przypadku SPD aż 49 na 206 deputowanych wywodzi się z jej młodzieżówki (Jusos). W ugrupowaniu Zielonych na 118 członków klubu parlamentarnego 22 miało w momencie wyboru poniżej 30 lat. Prowadzi to do formułowania skrajnych postulatów (np. w polityce klimatycznej oraz migracyjnej) oraz usztywnia wewnątrzkoalicyjne negocjacje. W przypadku Zielonych nakładają się na to spadające poparcie dla tej partii (obecnie ok. 15%, rok temu 23%), słabe wyniki w kolejnych wyborach landowych (m.in. w Berlinie, Bremie) oraz burzliwe debaty programowe wewnątrz ugrupowania. Coraz wyraźniejszy jest spór pomiędzy różnymi stronnictwami w klubie parlamentarnym Zielonych, który dotychczas władze partii starały się wyciszyć². Wraz ze zbliżaniem się kolejnych wyborów tarcia te będą się jednak nasilać.

Spory w koalicji wpływające na jej negatywną ocenę są często inicjowane przez FDP i wynikają z przekonania tej partii (oraz jej wyborców), że rząd realizuje przede wszystkim program Zielonych. Liberałowie postrzegają siebie jako ugrupowanie sprzeciwiające się ideologizacji polityki klimatycznej, a takie podejście reprezentują w ich mniemaniu Zieloni. Najlepszym przykładem tego konfliktu

² W debatach programowych Zieloni zawsze dążyli do zachowania równowagi między dwoma stronnictwami – realistami (Realos) i radykałami (Fundis). Głęboki konflikt pomiędzy tymi obozami sięga początków partii. Skłonniejsi do kompromisów są realisci dążący wówczas do koalicji z innymi partiami na szczeblu landowym, nawet za cenę rezygnacji z części swoich postulatów. Po przeciwnej stronie stali radykałowie, dla których najważniejsze były wiarygodność w oczach elektoratu i trwanie przy własnych ideałach.

było naleganie na zastosowanie wyjątków od zakazu rejestrowania nowych samochodów z silnikami spalinowymi w Unii Europejskiej po 2035 r.³ Wewnętrzny zatarg koalicyjny przeniósł się na szczebel unijny, osłabił spójność rządu, a jednocześnie poprawił notowania liberałów w sondażach. Przedstawiciele partii utwierdziło to w przekonaniu, że ograniczanie postulatów Zielonych jest korzystne dla FDP i stanowi metodę na wzmacnianie własnej pozycji. Dotyczy to nie tylko polityki klimatycznej, lecz także fiskalnej czy migracyjnej.

Rozczarowanych wyborców koalicji w dużym stopniu przejmują AfD. Według sondażu ośrodka badań opinii Forsa 32% aktualnie deklaruje poparcie dla AfD

” Krytyka AfD wobec koalicji rządzącej skupia się na polityce klimatycznej postrzeganej przez większość Niemców jako najważniejsze wyzwanie najbliższych lat.

w 2021 r. głosowało na inne partie. Kolejne 14% to dotychczas niegłosujący, a 54% – wcześniejsi wyborcy tego ugrupowania⁴. Największą grupę spośród elektoratu innych partii stanowią dotychczasowi zwolennicy koalicji: SPD – 16%, FDP – 15%, Zielonych – 2% (łącznie – 33%). Kolejne 24% to wcześniejsi wyborcy chadecji, którzy obecnie są gotowi oddać głos na AfD. To właśnie dla CDU wzrost poparcia AfD jest największym długofalowym wyzwaniem. Lider chadeczków Friedrich Merz, startując w 2018 r. w wyborach na przewodniczącego partii, przekonywał, że jest w stanie przeciągnąć na swoją stronę znaczną część rozczarowanego polityką Angeli Merkel elektoratu. Pierwsze miejsce w sondażach oraz ustabilizowanie się poparcia federalnego dla chadecji na poziomie ok. 30% są sukcesem CDU. We wschodnich strukturach tej partii coraz głośniej krytykuje się jednak zbyt bliską współpracę z koalicją (chadecy poparli 108 ze 188 inicjatyw ustawodawczych rządu)⁵ oraz pobłażliwą ocenę Zielonych, którzy uchodzą na wschodzie za głównych przeciwników politycznych CDU.

Brak alternatywy

Krytyka AfD wobec koalicji rządzącej skupia się na polityce klimatycznej postrzeganej przez większość Niemców jako najważniejsze wyzwanie najbliższych lat. Znaczna część zwolenników AfD (47%, badanie ARD DeutschlandTrend z czerwca br.) wskazuje, że właśnie ze względu na sposób prowadzenia przez władze polityki klimatycznej i energetycznej popiera to ugrupowanie. Jest to związane z profilem AfD – jedynej partii reprezentowanej w parlamencie, która neguje, że do zmian klimatu przyczynia się działalność człowieka. Dodatkowo ugrupowanie umiejętnie wykorzystuje coraz silniejszy społeczny sceptycyzm co do sposobu i tempa wdrażania reform klimatycznych w RFN. Widać to szczególnie w przypadku niektórych kluczowych projektów obecnego rządu, np. zakazu rejestracji w UE samochodów z silnikami spalinowymi oraz montowania kotłów gazowych i olejowych w nowym budownictwie. Duża część obywateli odczytuje to jako bezpośrednią, osobiście odczuwaną ingerencję państwa w dwa niezwykle ważne dla niemieckiego społeczeństwa „filary”: samochód oraz dom. Według badań ośrodka Forsa zdecydowana mniejszość Niemców (26%) opowiada się za zakazem rejestrowania samochodów z silnikiem spalinowym w UE. Największe poparcie rozwiązanie to ma wśród wyborców Zielonych (65%), natomiast wśród sympatyków AfD cieszy się ono uznaniem zaledwie 4% pytanych. Podobna dysproporcja występuje w innych kwestiach dotyczących polityki klimatycznej.

Główny zarzut AfD wobec prowadzonej przez koalicję SPD, Zielonych i FDP polityki klimatycznej dotyczy bezalternatywności proponowanych posunięć. Ma to przypominać działania podejmowane przez kanclerz Merkel w trakcie kryzysu strefy euro, gdy rządzący utrzymywali, że nie było innego

³ Liberałowie domagali się, aby po 2035 r. wciąż możliwe było rejestrowanie w UE nowych samochodów z wybranymi rodzajami silników spalinowych. Szerzej zob. M. Kędzierski, *Niemcy wobec przyszłości samochodów spalinowych – wewnątrzpolityczny kontekst zmiany*, OSW, 17.03.2023, osw.waw.pl.

⁴ M. Güllner, *Das Comeback der AfD*, The Pioneer, 2.06.2023, thepioneer.de.

⁵ M. Bröcker, G. Repinski, *Die Ost-CDU und das AfD-Problem*, The Pioneer, 7.06.2023, thepioneer.de.

wyjścia niż np. pomoc dla Grecji ze strony Niemiec. Ponadto AfD wskazuje, że przyjmowane przez koalicję SPD–Zieloni–FDP rozwiązania mają charakter wyłącznie zakazów, co negatywnie wpływa na możliwość poszukiwania nowych technologii, a czas wdrażania reform jest zbyt krótki. Istotnymi zarzutami AfD odnośnie do polityki klimatycznej koalicji są też te dotyczące zbyt wysokich kosztów transformacji i nadmiernego obciążania budżetów domowych obywateli, szczególnie w dobie inflacji. Ten aspekt krytykuje 67% Niemców (ARD DeutschlandTrend).

Kryzys migracyjny 2.0

Podstawą budowania poparcia przez AfD jest także coraz większy społeczny sprzeciw wobec polityki migracyjnej rządu. Dla AfD postulat ograniczenia migracji jest najważniejszym projektem politycznym, który w historii partii wielokrotnie przyczyniał się do wzrostu jej notowań. Ponadto wyborcy oceniają, że właśnie w tej kwestii politycy AfD mają najwyższe kompetencje. Jest to istotne zwłaszcza w kontekście nowej odsłony kryzysu migracyjnego w RFN, którą obserwujemy od kilku miesięcy. Przejawia się ona nie tylko w przyjęciu ok. 1,06 mln uchodźców z Ukrainy, lecz przede wszystkim w udzielaniu schronienia osobom przybywającym z innych kierunków. W 2022 r. złożono w Niemczech 244 tys. wniosków o azyl, a więc o 47% więcej niż rok wcześniej. W kolejnych miesiącach sytuacja jeszcze się pogorszyła i w okresie od stycznia do kwietnia 2023 r. zarejestrowano kolejnych 80 978 wniosków. Oznacza to wzrost o 80% względem analogicznego okresu roku poprzedniego. Najczęściej o azyl ubiegają się Syryjczycy (22 702; +73,5% r/r), Afgańczycy (15 980; +89,9%) oraz Turcy, w przypadku których liczba wniosków wzrasta najszybciej (10 267; +279,7%)⁶.

Nakładanie się na siebie różnych grup uchodźców niesie ze sobą zmianę dynamiki kryzysu migracyjnego, co jest szczególnie odczuwalne w samorządach, które

» Dla AfD postulat ograniczenia migracji jest najważniejszym projektem politycznym, który w historii partii wielokrotnie przyczyniał się do wzrostu jej notowań.

odpowiadają za opiekę nad azylantami. Lokalni politycy skarżą się m.in. na brak miejsc dla nowo przybyłych, ograniczenia finansowe i trudności w prowadzeniu skutecznej integracji. O skali problemu świadczą apele samorządowców m.in. z ugrupowania Zielonych, czyli partii najbardziej otwartej na przyjmowanie nowych osób⁷. Kłopoty z zakwaterowaniem uchodźców przekładają się również na nastroje społeczne, co wykorzystuje AfD. Większość Niemców (54%, badanie ARD DeutschlandTrend z maja br.) ocenia, że przybywający do RFN imigranci pociągają za sobą więcej kosztów niż zysków, a 52% respondentów chciałoby ograniczenia ich napływu (pozostawienia go na obecnym poziomie życzyliby sobie 33% pytanych). Co istotne, 77% badanych twierdzi zarazem, że politycy zbyt mało zajmują się problemami wynikającymi z osiedlania się obcokrajowców w Niemczech.

Rosja ponad wszystko

Na korzyść AfD działają odczuwane także w niemieckim społeczeństwie zmęczenie skutkami wojny oraz stopniowy spadek poparcia dla udzielania pomocy militarnej Ukrainie. AfD reprezentuje wyborców o antyukraińskich i prorosyjskich poglądach. Pozostałe partie w Bundestagu opowiadają się za kontynuowaniem wspierania Ukrainy⁸. Nadal 43% pytanych wskazuje, że niemieckie dostawy broni dla Kijowa są na właściwym poziomie, a 84% opowiada się za udzielaniem schronienia uciekającym przed wojną (badanie ARD DeutschlandTrend z maja br.). 37% respondentów uważa jednak, że

⁶ *Aktuelle Zahlen*, Bundesamt Für Migration und Flüchtlinge, kwiecień 2023, bamf.de.

⁷ J. Hermann, «Wir schaffen das nicht»: Ein grüner Landrat ruft in der Asylkrise um Hilfe, *Neue Zürcher Zeitung*, 2.02.2023, nzz.ch.

⁸ Wyjątkiem jest ugrupowanie Die Linke, ale ze względu na wewnętrzne konflikty w partii oraz poparcie w sondażach na granicy prognozy wyborczego nie jest ono traktowane jako poważny konkurent dla AfD.

wsparcie militarne idzie zbyt daleko, a tylko 14% chciałoby jego zwiększenia. W badaniach wyraźna jest tendencja spadkowa tego poparcia. Ponadto 64% Niemców sprzeciwia się ewentualnemu przekazaniu niemieckich samolotów bojowych Ukrainie. Największy opór zgłaszają sympatycy AfD – 90%, niemniej negatywną opinię na ten temat wyrażają również sympatycy CDU/CSU – 59%, SPD – 56% i FDP – 54%. Zarazem 55% badanych wskazuje, że niemiecki rząd podejmuje zbyt mało działań dyplomatycznych na rzecz zakończenia wojny.

Politycy AfD są bardzo aktywni we wspieraniu i inicjowaniu wszelkich postulatów „propokojowych”,

» Politycy AfD od początku napaści zbrojnej na Ukrainę wielokrotnie prezentowali się jako obrońcy Rosji.

w tym apeli oraz demonstracji przeciwko wysyłaniu pomocy Ukrainie. Na przełomie 2022 i 2023 r. ugrupowanie to współorganizowało (głównie we wschodnich Niemczech) marsze sprzeciwu wobec polityki rządu, które pomimo mniejszej, niż zakładano, frekwencji przyciągały każdorazowo od kilku do kilkunastu tysięcy osób. Działania AfD nadzwyczaj dobrze przyjmowano w środowisku rosyjskojęzycznych Niemców, często głosujących na tę partię⁹. Ponadto politycy AfD od początku napaści zbrojnej na Ukrainę wielokrotnie prezentowali się jako obrońcy Moskwy, m.in. występując w rosyjskich programach propagandowych z krytyką rządu RFN, organizując objazdy po terytoriach okupowanych czy uczestnicząc w przyjęciach w ambasadzie Federacji Rosyjskiej. Szczególnymi przejawami takich zachowań są podsycanie antyukraińskich (ale także antyamerykańskich i antypolskich) nastrojów w mediach społecznościowych oraz próby oddziaływania na szerokie grono odbiorców za pomocą zbliżonego do AfD i obserwowanego przez kontrwywiad magazynu COMPACT.

Partia antyestablishmentowa

Popularność AfD wynika jednak nie tylko z rozczarowania polityką rządu w wymienionych obszarach i chęci zmanifestowania sprzeciwu, co deklaruje 67% sympatyków AfD. Znaczenie ma również antyestablishmentowy charakter partii. Częściowym wytłumaczeniem szerzenia się takich postaw są toczące się w RFN debaty m.in. o stanie mediów publicznych, w tym o rozdźwięku pomiędzy narracją przedstawianą w środkach masowego przekazu a opinią znacznej części społeczeństwa, której głos nie jest reprezentowany na łamach gazet i w programach telewizyjnych¹⁰.

Ponadto część niemieckich publicystów wskazuje na spychanie uczestników debaty do narożnika ekstremistycznej prawicy, jeśli prezentują oni inne niż dominujące w Berlinie poglądy (w domyśle w lewicujących kręgach koalicji i znacznej części mediów)¹¹. Dodatkowo pewien odsetek sympatyków AfD sugeruje oderwanie debaty publicznej i działań samych polityków od problemów większości obywateli, czego przykładem ma być np. spór o stosowanie feminatywów w języku niemieckim¹².

Wschód: bastion partii

Wspomniane argumenty programowe oraz tożsamościowe padają na szczególnie podatny grunt we wschodnich landach. Poparcie dla AfD wynosi tam 32% (dla CDU – 23%, SPD – 16%, Zielonych – 6%), podczas gdy w zachodnich krajach związkowych – 13% (dla CDU – 30%, SPD – 19%, Zielonych – 16%)¹³.

⁹ K. Frymark, *Prorosyjskie demonstracje w Niemczech*, OSW, 21.04.2022, youtube.com. Zob. także N. Friedrichs, J. Graf, *Integration gelungen? Lebenswelten und gesellschaftliche Teilhabe von (Spät)Aussiedlerinnen und (Spät)Aussiedlern*, Bundesamt Für Migration und Flüchtlinge, SVRStudie 2022–1, bamf.de.

¹⁰ W tym kontekście warto przytoczyć wypowiedź szefa Urzędu Kanclerskiego Wolfganga Schmidta, który wyraził m.in. zaniepokojenie stanem niemieckich mediów oraz tendencją do nadmiernego upraszczania przekazu przez część dziennikarzy. Zob. *Das Late-Night-Memo für die Hauptstadt*, Berlin.Table #69, 5.06.2023, table.media/berlin.

¹¹ R. Haubrich, *Ausgewogene Berichterstattung? 92 Prozent der ARD-Volontäre wählen grün-rot-rot*, Die Welt, 3.11.2020, welt.de.

¹² E. Gujer, *Ein bärtiges Wesen in der Frauen-Sauna: In Gender-Fragen scheint es keine Grenzen mehr zu geben*, Neue Zürcher Zeitung, 2.06.2023, nzz.ch.

¹³ *AFD ist in Ostdeutschland deutlich die stärkste Kraft*, Handelsblatt, 7.06.2023, handelsblatt.com.

Popularność AfD na wschodzie RFN była wielokrotnie potwierdzana w wyborach regionalnych, a ugrupowanie to jest najsilniejszą partią opozycyjną we wszystkich tamtejszych landach.

Wysokie poparcie dla AfD na wschodzie kraju ma przyczyny zarówno strukturalne, jak i polityczne. Na jej sukcesy wpływa mniejsze niż na zachodzie przywiązanie elektoratu do danej partii. Decyzja o oddaniu głosu na konkretne ugrupowanie nie zależy tam tak bardzo od statusu społecznego, przynależności do grupy zawodowej czy rodzinnych tradycji. Dodatkowo mieszkańcy tej części RFN szybciej zmieniają preferencje wyborcze, rozliczając w ten sposób partie z realizacji kampanijnych obietnic.

Ponadto na wschodzie Niemiec AfD traktowana jest nie tylko jako partia protestu (w czym zastępuje niejako ugrupowanie Die Linke),

” AfD może wygrać elekcje w trzech landach wschodnich, a uzyskany w nich wynik wzmocni ugrupowanie przed wyborami do Bundestagu jesienią 2025 r.

lecz przede wszystkim jako ugrupowanie reprezentujące w największym stopniu interesy szerokiej grupy wyborców, partia masowa¹⁴. Zarazem liderzy AfD umiejętnie wykorzystują rozczarowanie wyborców polityką rządu federalnego (obecnego oraz poprzednich) i aktualne wydarzenia polityczne wstawiają w kontekst skutków transformacji po 1989 r. W ciągle żywej debacie o następstwach zjednoczenia Niemiec AfD pozycjonuje się jako jedyna partia wrażliwa na problemy ludzi rozczarowanych zmianami, które się potem dokonały. W jej retoryce skuteczne jest również odwoływanie się do kalek językowych z czasów NRD, takich jak „ekologiczna dyktatura” (*Ökodiktatur*), „grzewcza Stasi” (*Heizungs-Stasi*) czy ciepłownicza gospodarka planowana (*Wärmeplanwirtschaft*)¹⁵. Ma to zestawiać dzisiejsze władze z partyjnymi aparatczykami systemu politycznego NRD. Taka strategia AfD nie jest nowa i w poprzednich wyborach do landtagów na wschodzie kraju zagwarantowała jej sukces¹⁶.

O sile AfD we wschodnich krajach związkowych decydują też jej skonsolidowana wokół regionalnych liderów struktura oraz mniejsze niż na zachodzie RFN podziały ideologiczne i spory personalne. Niekwestionowanym liderem ugrupowania we wschodniej części kraju jest obserwowany przez kontrwywiad Björn Höcke – przewodniczący struktur partyjnych w Turynii. Jego wpływy wykraczają jednak poza lokalne struktury AfD i od wyborów jej nowych władz w czerwcu ub.r. znaczna część działaczy traktuje go jako jednego z przywódców federalnego zarządu partii. O sile Höckego świadczy fakt, że w głosowaniach na członków tego gremium przepadli kandydaci, którzy nie uzyskali jego poparcia. Dodatkowo przeforsował on projekt zmiany statutu AfD, pozwalający na kierowanie nią w przyszłości przez jednego przewodniczącego, a nie – jak do tej pory – przez dwie osoby sprawujące tę funkcję jednocześnie¹⁷.

Perspektywy wyborcze AfD

Zagrożeniem dla AfD pozostają konflikty personalne oraz spory programowe, które dotychczas wielokrotnie stawały na drodze jej sukcesów wyborczych. Wynik partii w wyborach w dużym stopniu zależy będzie zatem od przewyciężenia lub wyciszenia zatargów na czas kampanii. Ponadto dalsza możliwa radykalizacja AfD skutkować będzie zwiększeniem względem niej presji kontrwywiadowczej. Już obecnie kontrwywiad stosuje wybrane środki obserwacyjne zarówno wobec ugrupowania, jak i jego młodzieżówki (Junge Alternative).

¹⁴ Partia masowa (*Volkspartei*) to partia reprezentująca szeroki wachlarz poglądów i podzielona na frakcje, o dużym elektoracie pochodzącym z różnych warstw społecznych.

¹⁵ Alice Weidel: *Umfaller-FDP liefert die Bürger an Heizungs-Stasi und Wärmeplanwirtschaft aus*, AfD – Fraktion im Bundestag, 31.05.2023, afdbundestag.de.

¹⁶ K. Frymark, *Alternatywa dla wschodnich Niemiec. Saksonia i Brandenburgia przed wyborami landowymi*, „Komentarze OSW”, nr 307, 28.08.2019, osw.waw.pl.

¹⁷ *Idem*, *Nowe władze AfD: w kierunku regionalnej partii protestu*, OSW, 27.06.2022, osw.waw.pl.

Na korzyść AfD działa natomiast kalendarz wyborczy. Wprawdzie w najważniejszych w tym roku elekcjach landowych w Hesji oraz Bawarii (oba głosowania 8 października br.) AfD nie liczy się w walce o zwycięstwo, niemniej od poprzednich wyborów w obu krajach związkowych zdecydowanie poprawiła swoje notowania, co jesienią zaowocuje zapewne jej powodzeniem w przyczółkach chadecji (oba landy rządzone są od wielu lat przez CDU i CSU). Z kolei w 2024 r. AfD może odnieść sukces, grając kartą antyeuropejską w elekcji do Parlamentu Europejskiego, zwłaszcza w kontekście rosnącego odsetka Niemców twierdzących, że UE przynosi RFN coraz więcej strat. Uważa tak 27% badanych (+12 p.p. od lipca 2020 r.)¹⁸. Najistotniejsze będą jednak wybory w trzech landach wschodnich, w których AfD może wygrać, a uzyskany w nich wynik wzmocni ugrupowanie przed wyborami do Bundestagu jesienią 2025 r.

Zaplanowane na 2024 r. elekcje do landtagów Brandenburgii, Saksonii i Turyngii będą ostatnimi sprawdzianami dla partii politycznych przed wyborami do Bundestagu w 2025 r. We wszystkich tych trzech krajach związkowych w sondażach prowadzi AfD z poparciem sięgającym 23% w Brandenburgii (23% ma również CDU) i po 28% w Saksonii (CDU ma tu 25%) oraz Turyngii (drugie jest Die Linke – 22%). Niemniej możliwe zwycięstwo AfD w wyborach do tych landów nie będzie gwarantować temu ugrupowaniu tworzenia przez nie rządów. Pozostałe partie będą bowiem dążyły do formalnych lub nieformalnych (jak obecnie w Turyngii, gdzie CDU współpracuje z postkomunistyczną Die Linke) koalicji przeciwko AfD. Taki scenariusz, choć dotychczas oddalał AfD od władzy, niósł jednak ze sobą znaczący koszt polityczny dla postępujących w ten sposób ugrupowań¹⁹, gdyż musiały one szukać najmniejszego wspólnego mianownika programowego, co w praktyce prowadziło do coraz większego rozczarowania wyborców, a w konsekwencji przekładało się na spadek popularności rządzących i wzrost sympatii dla AfD.

¹⁸ Badania ukazują zarazem, że 38% respondentów chciałoby większego unilateralnego działania Niemiec w Europie, a 14% – opuszczenia UE. Zob. *ARD-DeutschlandTREND Juni Extra 2023*, czerwiec 2023, [infratest-dimap.de](https://www.infratest-dimap.de).

¹⁹ Wyjątkiem pozostaje Saksonia-Anhalt, gdzie bardzo popularny i doświadczony lider CDU Reiner Haseloff wygrał w 2021 r. wybory i przeciągnął na stronę chadeczków ponad 16 tys. wyborców, którzy wcześniej głosowali na AfD.